

УДК 330.341

ОБГРУНТУВАННЯ ОСНОВНИХ НАПРЯМКІВ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ВОДОПРОВІДНОГО ГОСПОДАРСТВА

*Барабанов І.В. доцент,
Алейнікова А.І., студентка (ХДТУБА)*

Розглянуто основні напрямки стратегічного розвитку підприємств водопостачання. Проаналізована ситуація, яка склалась в галузі. Обґрунтована необхідність реформування водопровідного господарства для впровадження нових методів функціонування й управління системами водозабезпечення.

Ключові слова: стратегія розвитку, реформування водопровідно-каналізаційного господарства, ефективність водопостачання, тарифна політика.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими та практичними завданнями. З переходом України до ринкової економіки йде постійне реформування житлово-комунального господарства (ЖКГ), яке передбачає технічне переоснащення цієї галузі і наближення до вимог Європейського Союзу щодо використання енергетичних і матеріальних ресурсів [1]. Однією з важливих умов реалізації цього напрямку є чітке стратегічне планування діяльності ЖКГ в умовах розвитку регіону в цілому. В цьому аспекті слід особливо виділити міську систему водопостачання та водорозподілу, в якій головною структурою є підприємство централізованого водопостачання.

В існуючих умовах діючі підприємства систем водопостачання міст України здійснюють свої соціально-економічні обов'язки в суспільстві на межі технічних, економічних і організаційних можливостей, про що свідчать:

- знос основних фондів (технічна сторона);
- дотаційність галузі (економічна сторона);
- застаріла система менеджменту (організація та управління).

Основною проблемою є нечітке бачення діяльності водопровідних господарств України та недосконалість стратегій розвитку підприємств водопостачання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З позиції наукових підходів щодо ефективності функціонування підприємств водопостачання слід зазначити, що дослідження в цій галузі здійснюються постійно. Про це свідчать роботи В.А. Петросова, Т.П. Юр'євої, Н.А. Гури, П.Т. Бубенко [2-5]. Важливою стороною питання, що досліджується є те, що з реформуванням водопровідно-каналізаційного господарства традиційні підходи, методи та технології управління значно знижують ефективність: виникає гостра необхідність в інноваційному підході як в оцінці потенціалу водогосподарчих підприємств, так і в розробці бачень їх розвитку.

Постановка завдання – визначення та обґрунтування основних напрямків стратегічного розвитку водопровідного господарства України.

Викладення основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Розглянемо основні напрямки стратегічного розвитку водопровідного господарства. Перехід до реальних ринкових відносин у водопровідному господарстві здійснюється повільніше, ніж в інших сферах, що призвело до нинішньої кризової ситуації. Технічний стан основних фондів систем водозабезпечення України є незадовільним. Частка замартизованого насосного обладнання становить 20%, очисних споруд, що потребують відновлення – 25%; мереж, що знаходяться у аварійному стані – 35,4% (рис.1) [6]. З рисунка 1 видно, у 10 регіонах України показник замартизованих мереж вище середньогалузевого.

Аварійність мереж обумовлює значні втрати води у мережі, середня величина яких становить приблизно 38,5%, а в окремих регіонах перевищує 50%. Оскільки підприємство несе витрати по електроенергії (на підйом, подачу води в мережу) і хімічним реагентам (на очищення води) у розрахунку на повний обсяг води, то при значних втратах води у визначенні собівартості ці витрати поділяються на значно меншу величину реалізованої води. Тому таке становище позначається на рівні собівартості 1 м³ реалізованої питної води, що веде за собою значні фінансові витрати.

Слід зазначити, що на підприємствах водопостачання зберігається ситуація неефективного використання матеріальних та енергетичних ресурсів. Енергетична складова у собівартості питної води в середньому по Україні складає приблизно 50%. В результаті застарілого обладнання, насосні станції працюють у неоптимальному режимі, непродуктивні втрати електроенергії складають в середньому 25% по країні [6]. Отже, оновлення основних фондів є пріоритетним стратегічним напрямком для водопровідного господарства.

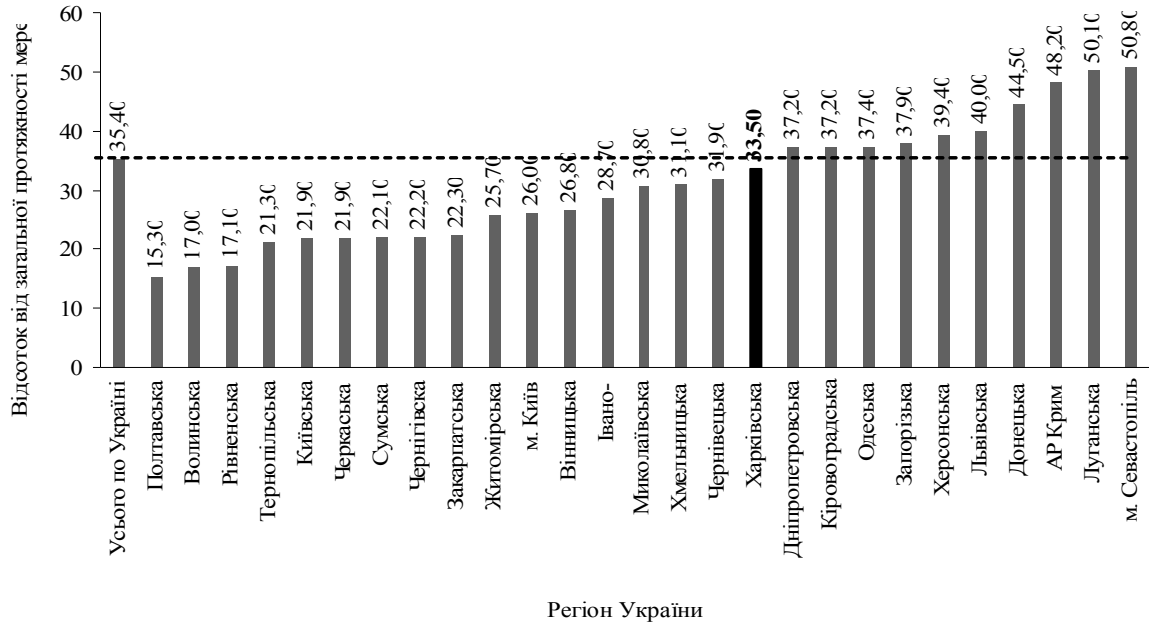

Рисунок 1 – Частка замартизованих мереж водопостачання в Україні, що знаходяться у аварійному стані

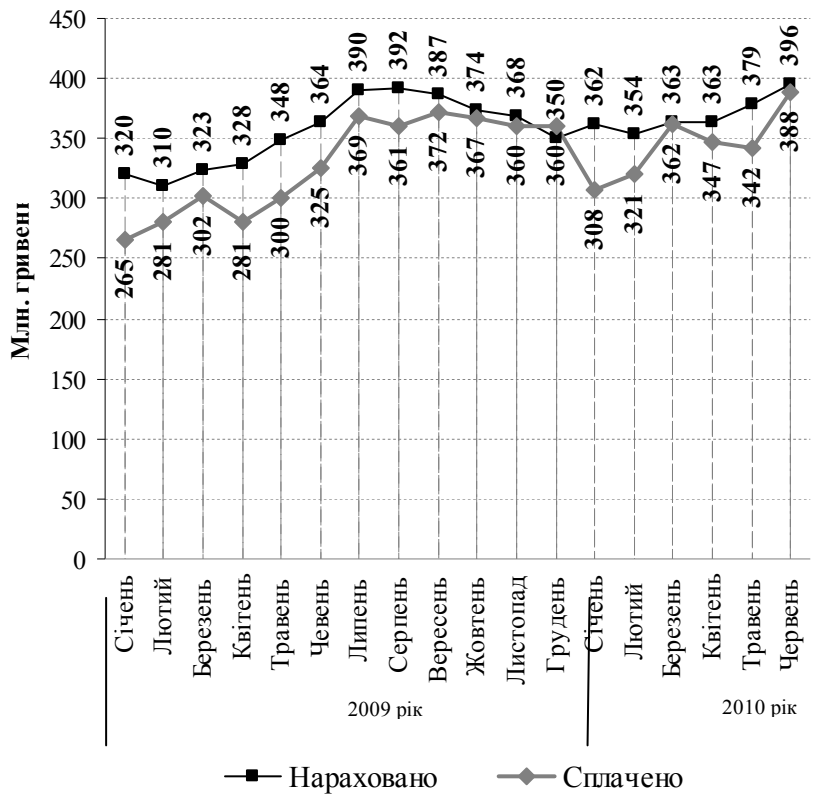

Рисунок 2 – Динаміка показників стану оплати населенням послуг ВКГ

Не менш важливим напрямком стратегічного планування діяльності підприємств водопостачання є ефективність управління та системи менеджменту. Вдосконалення політики управління водопровідними господарствами України повинно здійснюватись на всіх рівнях і охоплювати усі питання ефективного забору, подачі води у мережу, а також якісного обслуговування споживачів. Організаційна структура підприємства, у відповідності до рівнів

управління, повинна синтезовано досягати головної цілі – ефективного водозабезпечення населення водою питної якості. Особливу увагу слід приділяти контролю за виплатами населення за послуги водопостачання (рис. 2 – за даними Держкомстату) [6]. Як видно з рисунка 2, підприємства ВКГ не отримують кошти за свої послуги, що призводить до нестачі фінансових

коштів на балансі, тому контроль за виплатами та виявленням порушень має носити систематичний характер.

Частково вирішити питання про нестачу фінансових коштів підприємства дозволить вдала інвестиційна політика підприємства, яка на пряму залежить від інвестиційної привабливості регіону та держави вцілому.

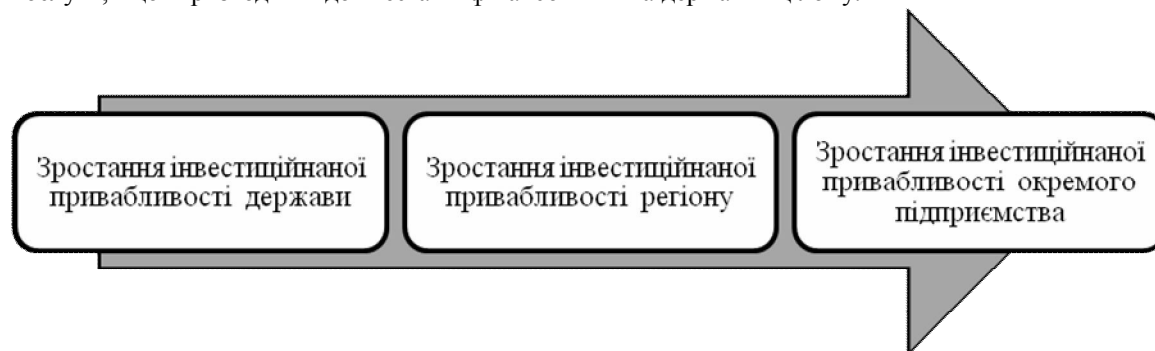

Рисунок 3 – Інвестиційна привабливість підприємства

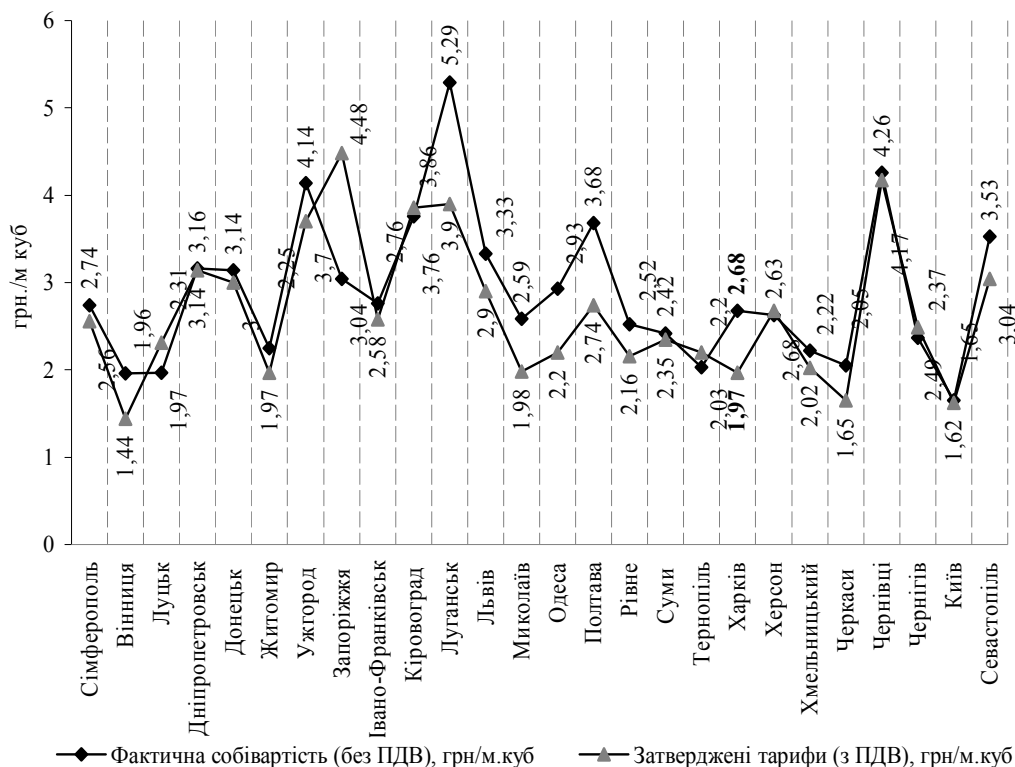

Рисунок 4 – Співвідношення фактичної собівартості та затверджених тарифів на питну воду

Якщо брати за приклад Харківський регіон, актуальною проблемою є активізація інвестиційно-інноваційної діяльності та значне нарощування обсягів інвестицій. Слід зазначити, що у 2009 р. Міністерство з питань житлово-комунального господарства України (МінЖКГ) підписало угоду про фінансування та співтовариство з керівництвом м. Харкова,

Черкаси, Слав'янська та Дрогобича на загальну суму 24,8 млн. дол. у рамках інвестиційного проекту МінЖКГ «Розвиток міської інфраструктури», який фінансується за рахунок кредиту Всесвітнього банку [7]. За останні п'ять років Харківська область за темпами залучення іноземних інвестицій займала у різні часи від першого до третього місця серед регіонів держави.

У переліку напрямків стратегічного розвитку підприємств водопостачання, насамперед, слід зауважити на гостро проблематичному питанні тарифної політики (рис. 4, рис. 5). З одного боку, загальна тенденція зростання цін на товари і послуги провокує

(обґрунтовано) підвищення тарифів на питну воду[6]. З іншої сторони, укріплення ринкових основ вимагає впровадження гнучкої системи реагування на такі фактори, як якість послуг, платоспроможність споживачів, тощо.

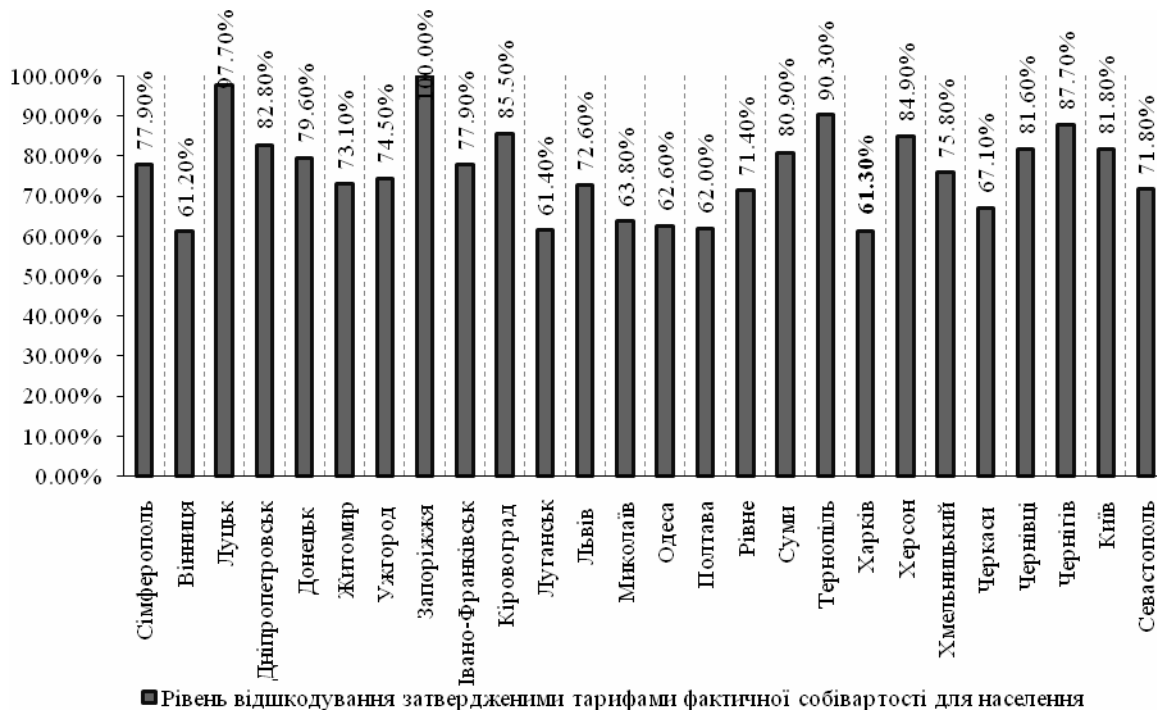

Рисунок 5 - Рівень відшкодування затвердженими тарифами фактичної собівартості питної води для населення

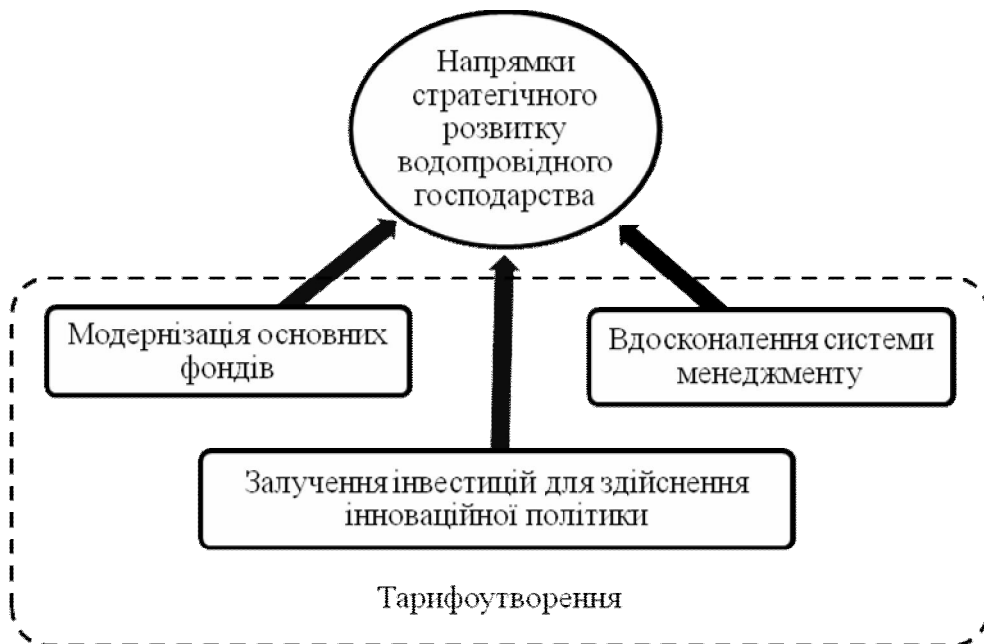

Рисунок 6 – Напрямки стратегічного розвитку водопровідного господарства

Практика формування тарифів на питну воду по моделі «витрати +» не створює зацікавленості підприємств в зниженні витрат на виробництво.

Тарифне регулювання повинно стимулювати підприємство водопостачання до зниження матеріально-фінансових витрат, підвищенні якості послуг та сприяти залученню інвестицій в підприємства.

В завершенні слід зазначити, що тарифоутворення є ключовим напрямком розробки стратегії підприємства в умовах реформування ЖКГ, який безпосередньо впливає на всі інші складові стратегії розвитку (рис. 6). Сьогодні проблема оптимізації тарифоутворення у водопровідно-каналізаційному господарстві (ВКГ) залишається до кінця не розв'язаною.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Розробка стратегії розвитку є однією з важливих функцій менеджменту підприємства. Ефективність управління підприємством водопостачання сьогодні залежить від того, наскільки добре менеджери розробляють і виконують стратегію. Проаналізувавши галузь водопостачання, очевидним є те, що вона має свою специфіку.

В умовах економічної нестабільності, проблеми на підприємствах централізованого водозабезпечення України мають аналогічний характер. Ці проблеми можна вирішити тільки за допомогою чіткого бачення водопровідно-каналізаційного господарства у майбутньому та розробці ефективної стратегії розвитку підприємства.

Аннотація. Рассмотрены основные направления стратегического развития предприятий водоснабжения. Проанализированная ситуация, которая сложилась в отрасли. Обоснованная необходимость реформирования водопроводного хозяйства для внедрения новых методов функционирования и управления системами водообеспечения.

Ключевые слова: стратегия развития, реформирования водопроводно-канализационного хозяйства, эффективность водоснабжения, тарифная политика.

Summary. Basic directions of strategic development of enterprises of water-supply are considered. Analysed situation which was folded in industry. Grounded necessity of reformation of plumbing economy for introduction of new methods of functioning and management the systems of water-supply.

Keywords: strategy development, reform of water and wastewater facilities, water efficiency, tariff policy.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства [Текст]: Закон України №1869-IV від 24.06.2004 р.
2. Петросов, В.А. Устойчивость водоснабжения [Текст] / В.А. Петро-сов. – Харьков.: Фактор, 2007. – 360 с.
3. Гура Н.О. Облік у житлово-комунальному господарстві: теорія і практика. – К.: Знання, 2006. – 351 с.
4. Бубенко, П.Т. Регіональні аспекти інноваційного розвитку [Текст] – П.Т. Бубенко. – Харків: НТУ «ХПІ», 2002. – 316 с.
5. Юр'єва, Т.П. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи [Текст] / Т.П.Юр'єва, О.М.Тищенко, М.О.Кизим, С.Ю.Юр'єва, І.В.Покуца.– Харків: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 368 с.
6. Звіт про стан реалізації Загальнодержавної програми реформування й розвитку житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки, затвердженої Законом України від 24.06.04 №1869-IV [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.minjkg.gov.ua.
7. Інна Москвіна: Харьковский водопровод получит деньги Всемирного банка. МинЖКХ подписало соглашения [Електронний ресурс]/ И. Москвіна. – Режим доступу: <http://www.mediaport.ua/news/city/>.

*Рецензент к.ф.м.н., професор ХГТУСА Серєков А.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.*